

KIRÁLY SÁNDOR

JAVASLAT A TRIMESZTRIÁLIS RENDSZER
BEVEZETÉSÉRE – A DEBRECENI JOG-
ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR FELTERJESZTÉSE
GRÓF ZICHY JÁNOS
VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERHEZ
(1918. AUGUSZTUS 1.)

PROPOSAL FOR THE INTRODUCTION OF THE TRIMESTER SYSTEM – PROPOSAL BY FACULTY OF LAW OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN TO EARL JÁNOS ZICHY, MINISTER OF RELIGION AND PUBLIC EDUCATION. The Faculty of Law of the University of Debrecen in the last period of the World War I. made a proposal in order to divide the school year to three semester. It was a strange source of the history of the Hungarian higher education. Based on this document can be cognizable the real life and thinking of the students of the university who came back from the war and of the professors who met with them the first time. The trimestrial system of the higher education was favoured by the students too, but it wasn't able to come to real because the collapse of the Monarchy.

A magyar felsőoktatás első világháború alatti történetéhez szorosan hozzátartozik a katonai szolgálatot teljesítő hallgatók sorsa és azok a kormányzati erőfeszítések, amelyek arra irányultak, hogy részükre tanulmányi kedvezményeket biztosítsanak. Az alábbiakban közölt forrás a háború végén tartott katonai pótszemeszterekhez kapcsolódik, és egy olyan reformelképzelést vázol fel, amely rendkívüli időkben született, s a hagyományos képzési struktúra teljes átalakításával járt volna.

A Debreceni m. kir. Tudományegyetem jog- és államtudományi kara 1918. augusztus 1-én fogadta el azt a felterjesztést, amelyben a katonai pótfélévek rendszere helyett egy három félévből álló, trimestriális felsőoktatási rendszerre tettek javaslatot. A részletesen kidolgozott elképzelés megszületésének a háttérében az első világháború és a katonai pótfélévek negatív tapasztalatai álltak. A forrásban körvonalazódó javaslat ötvözte volna a katonai szolgálatot teljesítő hallgatók érdekeit, a felsőoktatás színvonalának hosszú távú biztosítását és az egyetemi tanárok oktatómunkájának jobb elosztását.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban őrzött dokumentum értékes történeti forrás a végnapjait élő birodalomban a háború közvetlen hatásainak kitett magyar felsőoktatás helyzetére és az elhúzódó háborúra számító egyetemi tanárok reformelképzeléseire vonatkozóan. A felterjesztés megszületéséig azonban hosszú út vezetett el, a villámháborúra készülő Monarchia, s azon belül Magyarország felsőoktatási rendszerét váratlanul érte a hosszú évekig tartó katonai konfliktus, és a frontszolgálatot teljesítő hallgatók számára kezdetben biztosított kedvezményeknél hathatósabb beavatkozásra volt szükség.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium már a háború első éveiben biztosított tanulmányi kedvezményeket a harctereken helytálló, tanulmányaikat megszakító diákoknak. 1914. december 22-én miniszteri rendelet írta elő, hogy számukra a tanulmányi időből egy félév elengedhető.¹ Az egyéves önkéntes katonai szolgálatot teljesítő hallgatók külön kérelem és a felettes katonai parancsnokság havi igazolása esetén folyamatosan részesültek az ösztöndíjakból.² 1915 szeptemberétől a rokkanttá vált katonatisztek, katonai tisztviselők és tisztjelöltek számára tették lehetővé, hogy érettségi bizonyítvány és felvételi vizsga nélkül is beiratkozhasanak bármely tudományegyetemre.³

A műegyetemi hallgatók számára külön kedvezményt jelentett, hogy az első szigorlatot a harmadik évfolyam végéig teljesíthették, és a sikertelen szigorlatokat korlátozás nélkül megismételheték, továbbá az éves tárgyakból utólagos vizsgát is tehettek.⁴ A gyógyszerészyakornokok és -segédek esetében 1917-től a gyakornoki időből egy félév, a segédi időből legfeljebb egy év elengedésre került.⁵

1917. december 28-án, Budapesten gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter meghívására találkoztak az egyetemi rektorok és dékánok, hogy közösen vi-

¹ Mivel a kedvezmény a vizsgákra és a szigorlatokra is vonatkozott, végbizonyítványt lehetett kapni akkor is, ha a hallgatók nem minden kötelező tárgyat teljesítettek. Lásd: Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (továbbiakban: VKM) 147664/1914. (1914. december 22.) a tanulmányukat megszakító hadbavonult ifjak némi kárpótlásáról, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1914), 3121–3122.

² VKM 5431/1915. (1915. január 14.) a hadbavonult főiskolai hallgatók ösztöndíjának meghagyásáról és a megüresedett ösztöndíjak 1914-15. tanévi adományozásáról, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1915), 644–645.

³ A rendelkezés kiterjedt a Műegyetemre, a jogakadémiákra, a gazdasági akadémiákra, az állatorvosi, erdészeti- és bányászati főiskolákra, valamint a gyógyszerészeti tanfolyamra is. A felvételi kérelemhez csatolni kellett a születési anyakönyvi kivonat és az elvégzett tanulmányokról szóló bizonyítványok mellett a katonai kinevezési okiratot és a katonai hatóság bizonylatát, hogy a jelentkező rokkantság miatt tartósan alkalmatlan, illetve ellene katonai bünvádi vagy becsületbírósi eljárás nincs folyamatban. Lásd: VKM 9000/1915. (1915. szeptember 11.) a jelenlegi háború alatt rokkanttá vált katonai havidíjasoknak a felsőoktatás terén való továbbképzése körül nyújtandó kedvezményekről, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1915), 2079–2082.

⁴ VKM 19147/1915. (1915. március 9.) a hadiállapot miatt katonai szolgálatot teljesítő műegyetemi hallgatók részére nyújtandó tanulmányi kedvezményekről, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1915), 659–661; valamint: VKM 173269/1916. (1917. január 8.) a hadiállapot miatt katonai szolgálatot teljesítő műegyetemi hallgatók részére nyújtandó tanulmányi kedvezmények tárgyában kibocsátott 1915. évi 19.147/IV. számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1917), 1418–1419.

⁵ Míndezt oly módon, hogy a katonai gyógyszerterében töltött szolgálat egy évig a segédi időbe beszámított. Lásd: VKM 163649/1916. (1917. január 18.) a hadbavonult gyógyszerészyakornokoknak és segédeknek nyújtandó kedvezményekről, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1917), 1414–1415.; 1918 novemberétől pedig már a gyógyszerészeti tanfolyam visszatért hallgatói a gyakornoki és a segédi idő egy-egy éve alól mentesültek. Lásd: VKM 95975/1918. (1918. november 21.) a háborúból visszatért tanulóknak tanulmányi idejükben szenvedett veszteségeikért való kárpótlásáról, IX. a. és b. pont. in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1918), 2874–2877.

tassák meg a főiskolai hallgatóknak nyújtandó kedvezmények ügyét.⁶ Végül 1918 januárjában született meg a döntés, hogy a háborúban legalább két éve szolgáló és ebből legalább fél évet a fronton töltő hallgatók számára lehetővé kell tenni a vizsgák teljesítését és egy tanulmányi félév hallgatását. 1918. január 24-én miniszteri rendelet írta elő, hogy az érintett hallgatók az 1917/18-as tanév végéig a vizsgák és szigorlatok idejére 4 hét, egy tanulmányi félév hallgatására pedig 12 hét szabadságot kapjanak.⁷

A hallgatók félévhallgatására két részletben, kifejezetten ebből a célból tartott katonai pótszemeszterek keretében került sor a felsőoktatási intézmények székhelyén. Az érintett katonahallgatók első csoportja 1918. március 1-től május végéig kapott felmentést a szolgálat alól, míg a második csoport 1918. június 1-től vehette igénybe a 12 hetes tanulmányi szabadságot. Az egyetemisták részére 12 hét, a középiskolások részére hat hét szabadságot engedélyeztek, s a honvédelmi miniszter rendelete értelmében a beiratkozáshoz katonai hatósági engedély sem kellett.⁸

A forrásban szereplő felterjesztésben a katonai pótszemeszter tapasztalataiból kiindulva fogalmazta meg a debreceni jog- és államtudományi kar azokat a javaslatait, amelyek a katonahallgatók kedvezményben részesítését, a felsőoktatás színvonalának megóvását és az egyetemi tanárok érdekeinek figyelembe vételét együttesen biztosíthatta volna.

Az egyetemi tanárok életére és megélhetésére is hatással volt ugyanis a katonai pótszemeszter, s noha a pótfélévek idejére külön tiszteletdíjban részesültek, helyzetük összességében romlott. Pápay József debreceni nyelvészprofesszor, az 1917/18. tanév bölcsészkar dékánja – a kar által elfogadott minisztériumi felterjesztésben még 1918 márciusában – kérte a megfelelő honorárium megállapítását és az egyes tanárok közötti egyenlőtlenségek mérséklését:

„Nagyméltóságod rendeletében karunk hálás köszönettel vette tudomásul, hogy a nyár folyamán teljesítendő külön munkát méltányos tiszteletdíjjal kívánja jutalmazni, ezt a mostani rendkívüli időkből, a mikor napról-napra fokozódó drágaság miatt fizetésünkben családunknak a legszerényebb ellátást is alig tudjuk biztosítani, méginkább méltányosnak tartjuk. A legtöbben kénytelenek vagyunk családunkat falura vinni, mert különösen a gyermekeinknek, akik most sokszor a legszükségesebb táplálékokban is hiányt szenvednek, erre a nyári üdülésre föl-

⁶ VKM 176193/1917. IV. sz. a. kelt leirat. Lásd: *Debreceni M. Kir. Tudományegyetem Tanácsülési Jegyzőkönyvek 1917/18. tanév. V. rendes ülés.* 1918. január 26. 41. szám 546. etsz., Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL HBML) VIII. 1/a. 1.k.

⁷ VKM 16385/1918. (1918. január 24.) a hadbavonult főiskolai hallgatók részére vizsgálatok letehetésének, illetőleg egy félév hallgatásának lehetővé tételéről, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1918), 497–501.

⁸ Honvédelmi Minisztérium (HM) 21500/1918. (1918. augusztus 28.) a katonai szolgálatban álló fő- és középiskolai tanulóknak tanulmányi célokból, illetőleg katonai egyéneknek valamely élethivatás gyakorlásához szükséges vizsga letehetése céljából leendő szabadságolásáról, 1. Rész. A. Beiratkozás szabadságolás nélkül, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1918), 1309–1324.

tétlenül szükségük van. A nyári cursus pedig lehetetlenné teszi azt, hogy a nyarat családunkkal együtt tölthessük; itt tartózkodásunk pedig kétszeres háztartási költséget jelent.”⁹

A katonai pótszemeszter tehát nemcsak jelentős többletidőt és energia-befektetést igényelt az egyetemek oktatóitól, hanem lecsökkentette a feltöltődésre és a felkészülésre szánt szabadság idejét, továbbá számottevő anyagi megterhelést rótt a tanárookra és családjaikra.

A debreceni jog- és államtudományi kar oktatói 1918 nyarának végén szükségesnek látták felterjesztésbe foglalni javaslataikat, amelyek közül első helyen az állt, hogy ne néhány hetes pótszemeszter, hanem teljes tanulmányi félév álljon a katona-hallgatók rendelkezésére, ami legalább négy hónapot jelent. Ennek hiányában a teljes tanulmányi rend ideiglenes átalakítását látták szükségesnek, amit trimesztriális rendszerben képzeltek el. Ez lényegében egy három oktatási periódusból (félévből) álló tanévnek felelt meg, amely minden hallgatót érintett volna, nemcsak a katonai szolgálatról visszatérőket.

A javaslat szerint az első trimeszter szeptember 15-től december 15-ig, a második január 15-től április 15-ig, míg a harmadik május 1-től július 31-ig tartott volna. Mivel a vizsgákat a félévek befejezését követően két héten meg kellett volna tartani, megfelelő feltöltődési idő maradt volna a tanárok számára a következő tanév kezdetéig.

Ebben a trimesztriális rendszerben a katonai szolgálatot nem teljesítő diákoknak az alapvizsgákhoz három „félév” hallgatása lett volna szükséges, míg a kötelező tárgyakat két trimeszteren át kellett volna hallgatni. A végbizonyítványhoz három alapvizsga és még egy „félév”, tehát összesen 10 trimeszter lett volna szükséges.

A katona-hallgatók egy-egy trimeszterre kapcsolódtak volna be a képzésbe és az alapján tehettek volna alapvizsgát (egy tanévben egyet), majd három alapvizsga után kaptak volna végbizonyítványt. A jog- és államtudományi kar oktatói között nem volt egységes az álláspont abban a tekintetben, hogy a katona-hallgatók esetében szükséges legyen-e még egy plusz trimeszter hallgatása. Mint ahogy az a közölt forrásból kiderül, Bernolák Nándor, az 1917/18. tanév dékánja a karnak ahhoz a kisebbségéhez tartozott, amely ezt megkövetelte volna.¹⁰

A javaslat egyes pontjainak indoklásában kitértek rá, hogy a katonai pótszemeszterek 12 féléve nem elegendő arra, hogy egy-egy tudományterület tekintetében kellő elmélyedést tegyen lehetővé. A kellő előismeretek hiánya és a háborús traumák, a katona hallgatóknál gyakori fizikai és lelki sérülések szintén olyan, az oktatás minőségét akadályozó tényezők voltak, amelyek kezelése a 12 hetes tanulmányi szabadság ideje alatt lehetetlennek bizonyult.

⁹ *A debreceni m. kir. tudományegyetem bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karának 1918. március hó 22-én tartott VIII. rendes üléséből*, MNL HBML VIII. 1/b. 5.d. 965/1917–18.

¹⁰ *A debreceni jog- és államtudományi kar 1918. augusztus 1-én kelt felterjesztése*, MNL HBML VIII. 1/b. 6. d. 1575/1917–18., 2.

Ezért látta indokoltnak a kar, hogy a pótszemeszterek helyett a katona-hallgatók is teljes féléveket hallgathassanak, legalább négy-négy hónapot. Mivel félő volt, hogy mindez a háborús helyzet miatt kivitelezhetetlen, alternatív javaslatként fogalmazódott meg a trimesztriális rendszer, ami, bevezetése esetén, igazi kuriózumnak számított volna a magyar felsőoktatás történetében.

A javaslat indoklásában azzal érveltek, hogy a három „féléves” rendszerben megnő a tanulmányi idő, ami intenzívebb oktatást és mélyebb ismeretátadást tenne lehetővé, vagyis a képzési idő csökkentésére is alkalmas volna. A katona-hallgatók esetében pedig az a kétségtelen előny jelenne meg, hogy az egyes trimesztereket teljes egészében végig tudnák hallgatni, s nem a folyó félév közben kapcsolódnának be a tanulmányokba. Szintén előremutató volt a javaslatnak az része, hogy az egyes trimeszterek hallgatása után a katona-hallgatók egy-egy alapvizsgát tehessenek le, tanévenként egyet. Mindez abból a felismerésből fakadt, hogy a vizsga nélkül végződő tanulmányi félévek nem segítik kellő mértékben az előmenetelt.

Nem mozdította elő a háborúban harcoló hallgatók tanulmányait az sem, hogy azok, akik az 1914. december 22-én kelt miniszteri rendelet¹¹ alapján kapott „*hadi félévet*” már igénybe vették, azt követően csak két félév valóságos teljesítését követően tehetek alapvizsgát. A világháború első évében még úgy tűnt, hogy egy hadi félév elengedése elegendő lesz és megoldja a katona-hallgatók tanulmányi problémáját, a háború azonban hosszú évekig elhúzódott, s erre a felsőoktatási rendszer sem volt felkészülve.

A debreceni jog- és államtudományi kar javaslata a helyzet kezelését rendszerszintű átalakítással látta megoldhatónak, ami azon kívül, hogy a hadi szolgálatot teljesítő egyetemi ifúságnak hathatós támogatást nyújtott volna tanulmányai befejezéséhez, a képzési idő 10 trimeszterre csökkentésével a teljes egyetemi hallgatóság számára lehetővé tette volna, hogy rövidebb idő alatt szerezzék meg a végbizonyítványhoz szükséges ismereteket.

A felterjesztés végén megfogalmazódott az az igény, hogy szerencsés lenne, ha a javaslatban foglaltak még az 1918/19. tanévvel végrehajthatóvá válnának. A trimesztriális rendszer bevezetésére azonban nem került sor, s mire valódi megfontolás tárgyává válhatott volna az elképzelés, a felterjesztés szövegének elfogadása után alig három hónappal kitört a polgári demokratikus forradalom és a régi világ darabjaira hullott.

A trimesztriális rendszer ötletét maguk a hallgatók is kedvezően fogadták, mivel az Egyetemi Kör 1918. augusztus 13-án határozati javaslatot fogalmazott meg a katona-hallgatók kedvezményeit illetően, s ebben reális alternatívaként számolt a három trimeszterből álló tanév gondolatával. A tanév három egyenlő részre osztása mellett a hallgatók a két féléves rendszer megtartását és a nyári pótszemeszterek rendszeresítését is elfogadhatónak tartották, ami végül meg is felelt a későbbi gyakorlatnak.

¹¹ VKM 147664/1914. (1914. december 22.) a tanulmányukat megszakító hadbavonult ifjak némi kárpótlásáról, in *Magyarországi Rendeletek Tára*, (Budapest, 1914), 3121–3122.

Fontos szempont volt az Egyetemi Kör számára a hallgatók szociális körülményeinek a javítása, aminek érdekében a pótfélévek idejére teljes katonai illetmény folyósítását és az elmaradt járandóság visszamenőleges kifizetését követelte. Emellett alacsonyabb tandíj bevezetését és a vizsga-, és szigorlati díjak mérséklését sürgette. A tanulmányi kedvezményeket illetően azok számára a hallgatók számára, akik a háború miatt öt vagy annál is több félévet veszítettek, kilátásba helyezte a Kör javaslata, hogy az előadások végighallgatása nélkül is vizsgát tehesse, vagy legalább az elveszített félévek arányában kapjanak szabadságot.

Az Egyetemi Kör határozati javaslatának megküldése, valamint a határozati javaslat szövege a jog- és államtudományi kar felterjesztését követően az alábbiakban szintén közlésre kerül. A három bemutatott dokumentum külön-külön és együttesen is jelzi azt az oktatásszervezési problémát, ami a háború elhúzódásának következtében szükségessé vált pótszemeszterek körül kialakult.

A debreceni jogi kar javaslata a háború végén és egy birodalom összeomlásának az előestéjén született, így bevezetésére nem volt valós esély. A trimesztriális tanévek gondolata később sem merült fel, viszont a katonai pótfélévek rendszere megmaradt, s még az 1918/19-as tanév végén is, 1919. június 11. és augusztus 30. között a hadbavonult hallgatók számára pótszemeszter tartására került sor.¹²

Az oktatáspolitikai irányítói már a háború első éveitől igyekeztek kiemelt figyelmet fordítani a hadi szolgálatot teljesítő diákok tanulmányi kedvezményeire. A katonai pótszemeszterek lehetőségét biztosítottak a katonahallgatók felsőfokú tanulmányainak a folytatására, azonban több oktatásszervezési kérdést is felvettek. A debreceni jog- és államtudományi kar közlésre kerülő felterjesztése és különösen a trimesztriális rendszer bevezetésére irányuló javaslata figyelmet érdemlő forrása a magyar felsőoktatás történetének. A jól kidolgozott és részletes indokolással a miniszter elé tárt elképzelés, noha meg nem valósulhatott, a harctéri szolgálatból érkező egyetemi hallgatók és a velük érintkezésbe kerülő egyetemi tanárok valós helyzetébe és gondolkozásába enged betekintést.

A debreceni jog- és államtudományi kar 1918. augusztus 1-én kelt felterjesztése¹³

716-1917/18.

jksz.

„Nagyméltóságú Miniszter Úr!

A harctérről szabadságot egyetemi hallgatók részére eddig tartott tanfolyamokon szerzett tapasztalatok alapján karunk a mai napon tartott ülésén behatóan foglalkozott azzal a kérdéssel, miképpen lehetne a katonai szolgálatot teljesítő ifjaknak a legmesszebbmennyő kedvezményeket biztosítani már egyetemi tanulmányaik végzése során, anélkül, hogy

¹² *Egyetemi Tanácsulési Jegyzőkönyvek 1918/19. tanév, XII. rendes ülés, (1919. június 2.) 37. szám, 961. etsz., MNL HBML VIII. 1/a. 2.k.*

¹³ MNL HBML VIII. 1/b. 6. d. 1575/1917–18.

a kedvezmények az ifjak tanulmányainak komolyságát és intenzitását veszélyeztetnék, az egyetem tanárainak több fontos okból nélkülözhetetlen szabadságidejét pedig a jövőre is teljesen igénybe vennék.

Karunk az e tárgyban kiküldött bizottság javaslatát egy, a lényegét nem érintő módosítással egyhangulag magáévá téve, a következő határozatot hozta:

»1. Intézzon feliratot a kar a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz, melyben kéri annak kieszközlésére, hogy a katonaságtól tanulmányaik folytatására szabadságolt hallgatók a rendes félévek hallgatására kapjanak engedélyt, minimálisan 4 hónapot.

2. Amennyiben annak keresztülvitele nem sikerülne, felkéri a kar a Minister urat a tanulmányi rendnek ideiglenesen olyatán való megváltoztatására, hogy valamennyi hallgató számára egységesen trimestriális rendszer hozassék be. Az első trimeszter kezdődnék szeptember 15-én és végződnek december 15-én, a második kezdődnék január 15-én és végződnek április 15-én, a harmadik pedig kezdődnek május 1-én és végződnek július 31-én. A vizsgálatok a tanfolyamok befejezését követő két hét alatt volnának lefolytatandók.

A vizsgarendszerre vonatkozó szabályzat annyiban szenvedne módosulást, hogy a nem katona hallgatók az egyes alapvizsgálatokat három trimeszter hallgatása alapján tehetnék le. Az egyes kötelező tárgyakat két trimeszteren át kellene hallgatni, kivéve a római és magyar magánjogot, melyek hallgatása a nem katona hallgatókra három trimeszteren át volna kötelező.

A szabályzat 3., 4., 6., 7., 8., 9., és 11.§-ai megfelelően változnának.«

Az ezen határozatban foglaltakon kívül karunk tisztelettel javasolja:

3. Méltóztassék megengedni, hogy a katonai szolgálatot teljesített hallgatók minden egyes trimeszter hallgatása után tehessenek egy-egy jogi alapvizsgálatot, oly megszorítással azonban, hogy most a nyújtandó újabb kedvezmények igénybe vételével egy trimeszter alapján egy tanévben csak egy alapvizsgálat legyen tehető.

4. Méltóztassék elrendelni, hogy a katonai szolgálatot teljesített ifjak közvetlen a III. alapvizsgálat letétele után, a katonai szolgálatot nem teljesített egyetemi hallgatók pedig azon felül még egy, összesen tehát tíz szabályszerű trimeszter hallgatása után nyerjenek végbizonyítványt.

Karunk kisebbsége, amelyhez e kérdésben alulírott dékán is csatlakozik, a 4. pont alatt előterjesztett indítvánnyal szemben azon a nézeten van, hogy a katonai szolgálatot teljesített ifjaktól is meg kell kívánni, hogy a III. alapvizsgálat letétele után még legalább egy féléven át hallgassanak előadásokat, mert nyilvánvaló, hogy az alapvizsgálatokon nem kérdezett tárgyakat csak ebben a félévben fogják nagyobb szorgalommal és eredménnyel hallgatni. Ami a katonai szolgálatot nem teljesített hallgatókat illeti, e tekintetben karunk kisebbsége még a trimestriális rendszer behozatala esetén sem tartja indokoltnak a tanulmányi idő tervezett megrövidítését, mert ez a körülmény a tanulmányi idő kitéltésénél újabb előnyt biztosítana számukra azokkal a hallgatókkal szemben, akik katonai szolgálatot teljesítettek.

Tiszteletteljes előterjesztésünk megokolására a következőket terjesztem elő:

Az 1. ponthoz.

Az eddigi rendszer szerint katona hallgatók tanítására rendelkezésre álló 12 hét nem elegendő arra, hogy ez alatt az idő alatt a szabadságolt ifjak csak egy-egy tudományág körében is alapos tájékozottságra tegyenek szert. Kétségtelenül állana ez a felfogásuk még arra az esetre is, ha a tudományos munka folytonosságát meg nem szakító hallgatókról volna szó; valamint ha a rendelkezésre álló 12 hét megszakítása nélkül is teljes egészében tanításra volna fordítható. Most azonban figyelembe kell venni, hogy a harctérről visszatérő ifjak idegzete jórészt meg van támadva; tanulási képességük csökkent; előismereteik hiányosak.

A csekély tanulmányi időt is, amely rendelkezésünkre áll, megszakítják ünnepnapok / a II. félévben pl. a húsvét /; tudománykarunkon pedig az alapvizsgálatok is jelentékeny időt vonnak el. A szabadság meghosszabbításának e célból eddig nyújtott lehetőségére alig lehetünk figyelemmel, mert azt nem általános jogszabály adja meg az összes érdekelteknek, hanem minden egyes hallgatónak külön kérnie kell és az illető csapattesttől függ, hogy a kért vizsgálati szabadság meghosszabbítását meg adja vagy nem.

De a katona hallgatóknak a többi hallgatóktól egészen elkülönített előadásokat rendeztetni nem is kívánatos, mert a dolog természetében fekszik, hogy az ily előadásokon a tanár előtt lebegő vezető szempont, akarata ellenére is nem a tudományos elmélyedés, hanem az ifjaknak a vizsgálatokra való sikeres előkészítése lesz, ami pedig az egyetemi oktatás természetéből kivetkőztetett. Minden esetre kívánatos ilyen, közvetlen gyakorlati célt szolgáló, az alaptanokkal foglalkozó, összefoglaló előadásokat tartani a katona hallgatók részére a rendes főkéllégiumok mellett, de semmi esetre sem kívánatos az utóbbiak rovására, vagy éppen azok mellőzésével.

Ezért kérjük Nagyméltóságodat:

méltóztassék kieszközölni, hogy a szabadságolt katona hallgatók a rendes félévi előadásokat hallgassák és e célból legalább 4-4 hónapi szabadságot nyerjenek, t. i. az első félévben szeptember elejétől december végéig, a második félévben pedig február elejétől május végéig.

A 2. ponthoz.

Amennyiben ez az előterjesztésünk nem volna keresztülvihető, úgy tisztelettel indítványozzuk a trimestriális rendszer behozatalát.

A rendszer a tanulmányi időt általában nem rövidíti meg, hanem ellenkezőleg, meghosszabbítja, mert a valóságos szorgalmi idő szeptember 16- december 20-ig s január 23. május végéig ezidőszerint a félévi szünidők és vizsgálatokra szükséges napok levonásával alig haladja meg a hét hónapot, míg a trimestriális rendszer mellett az teljes 9 hónapot tenne ki. Tehát sokkal behatóbb, mélyebb tanulmányokra, a tananyag kimerítőbb, de egyuttal a mainál egyenletesebb felölélésére nyilnék alkalom. Az intenzívebb tanítást javaslatunk azzal is előmozdítani óhajtáná, hogy az egyes kötelező tárgyakat két trimesteren át kellene hallgatni, sőt a legfontosabb tárgyakat 3 trimesteren át.

Viszont a katona hallgatók azt az előnyt nyernék meg, hogy minden trimeszterben kezdettől fogva hallgathatnák az előadásokat és nem mint most a II. félévben, jóval az előadások megkezdése után kezdenek meg csak tanulmányaikat.

A trimeszter teljességét biztosítani az a tiszteletteljes javaslatunk, hogy a vizsgálatokat csak a trimeszter befejezése után kellene fel venni s e célból minden szabadságolt és vizsgálatra készülő katona hallgatónak a szükséges szabadságidőt már előre megadni.

Kétségtelen, hogy ez a rendszer az egyetem tanáira nem csekély megterhelést jelentene, mert tudománykarunkon a vizsgálati idő figyelembevételével ez azzal a következménnyel járna, hogy az egyes trimeszterek között csak két heti, az egyes tanévek befejezése után pedig csak egy hónapi üdülési, illetőleg előkészületi időt biztosítana. De ezt az áldozatot az ifjuság érdekében kész örömmel meghozzuk, annál inkább, mert a pótféléves rendszer mellett a nyári szünet idő egyáltalában nincs.

A 3. ponthoz.

Az a kedvezmény, amelyet eddigi jogszabályaink a katona hallgatóknak biztosítanak távolról sem nyújt számukra elég kárpótlást. Mi, a kik ezekkel az ifjakkal nap-nap után érintkezünk fájdalommal látjuk, hogy egy-egy tanévben egy-egy tanulmányi szabadság igen kevés előnyt nyújt, mert azok akiknek ugynevezett hadi félévét már egyszer beszámították, a következő alapvizsgálatokat csak két-két félév valóságos lehallgatás után tehetik le, tehát két-két évi időközökben. Tisztában vagyunk ugyan azzal, hogy a tanulmányi idő megrövidítése a tudományos készség rovására megy; de még sem zárkozhatunk el az érdekelt ifjak nagy veszteségeinek a mainál hathatósabb rekompenzálásától. Javasoljuk e rekompenzációt annál nyugodtabb lelkiismerettel, mert tapasztalataink szerint azoknak a féléveknek tanulmányi eredménye, amelyeknek végeztével a hallgató vizsgálatot nem tehet, hanem hosszú időre újból a harctérre menni kénytelen, szerfelett csekély.

Javasoljuk ennél fogva, méltóztassék megengedni, hogy a katonai szolgálatot teljesítő ifjak minden félév valóságos hallgatása után egy-egy alapvizsgálatot tehesse. Hogy ezt a kedvezményt csak arra érdemes ifjak vehessék igénybe, nincs akadálya annak, hogy e kedvezmény megadására kizárólag a kar legyen jogosult, amely az állásfoglalásánál a hallgatók szorgalma alapján dönt.

Visszaélések elkerülése végett javasoljuk, hogy e kedvezmény igénybe vételével egy trimeszter alapján egy tanévben csak egy alapvizsgálat legyen tehető. De megfelelő korlátozás volna az is, ha a rendelet kimondaná, hogy végbizonyítványt senki sem nyerhet előbb, mint az érettségi vizsgálat letételétől számítható bizonyos meghatározott idő alatt.

Önként érthető, hogy a 3. pont alatti előterjesztésünk arra az esetre is szól, ha nem a trimestriális, hanem a most érvényben lévő tanulmányi rend volna a jövőben érvényes.

A 4. ponthoz.

A 4. pont alatti előterjesztésünk kizárólag a trimestriális rendszerrel függ össze. A nem katona hallgatóknak megadni kívánt kedvezmény karunk többségének nézete szerint azért

indokolt, mert ez a rendszer az idő gazdaságosabb beosztása folytán a tanulmányok rövidebb idő alatt való elvégzésére alkalmas, katona hallgatókra nézve pedig magában véve tulajdonképpen nem újítás, mert ők az esetek túlnyomó részében is a harmadik alapvizsgálat letétele után végbizonysítványt nyernek.

Karunk kisebbségének ettől az előterjesztéstől eltérő álláspontját fentebb vázoltam.

Tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy előterjesztésünket megfontolás tárgyává téve, nagybecsű intézkedését még oly időben méltóztassék megtenni, hogy az az 1918/19. tanévvel végrehajtható legyen.

A debreceni m. kir. tudományegyetem jog- és államtudományi karának 1918 évi augusztus hó 1-én tartott X. rendes üléséből.

*Dr. Bernolák Nándor s.k.
e.i. dékán”*

A debreceni Egyetemi Kör határozati javaslatának megküldése¹⁴

„Méltóságos Rector Úr!¹⁵

Az egyetem pótszemeszterre beiratkozott hallgatósága f. h. 13-án, a Debreceni Egyetemi Kör vezetésében megtartott értekezletén teljes egészében való csatlakozását jelentette be a budapesti ifjúsági egyesületnek a katona egyetemi hallgatók tanulmányi érdekei ügyében indított mozgalmához s határozati javaslatot fogadott el, a melyet méltóságos Rector Úr útján az Egyetem Tanácsának tudomásvétel és jóakarató támogatás céljából, az értekezlet határozatából kifolyólag tisztelettel megküldetett.

Debrecen, 1918. augusztus 14.

*Simon László
elnök*

*Thury Levente
főtitkár”*

A debreceni Egyetemi Kör 1918. augusztus 13-i határozati javaslata¹⁶

„Határozatai javaslat

1. Kéri az értekezlet az illetékes fórumokat, hogy a tanulmányi szabadságot élvező havi-díjas katona egyetemi hallgatók szabadságuk tartamára a csapattestüknél járó teljes illet-

¹⁴ MNL HBML VIII. 1/b. 6. d. 1589/1917–18.

¹⁵ Az 1917/18. tanév rektora Erdős József teológusprofesszor volt.

¹⁶ MNL HBML VIII. 1/b. 6. d. 1589/1917–18.

ményüket kapják, (ideértve az élelmezési pénzt is) még pedig visszamenőleg; a legénységi állományú katona egyetemi hallgatók szintén kapják meg az élelmezési váltságot, visszamenőleg.

2. A pótszemeszterek állandósítására: mégpedig vagy oly módon, hogy az iskolai év három egyenlő tanulmányi részre osztassék be, vagy a mostani két semester mellett katona egyetemi hallgatók részére egy nyári szemeszter rendszeresíttessék.

3. Oly egyetemi hallgatók, kik öt vagy annál több félévet vesztek, – az előadások hallgatása nélkül bocsájtassanak vizsgálatokra; ha pedig ez a pont akadályokba ütköznék, történjék oly irányú intézkedés, hogy ezek a hallgatók elveszített féléveik arányában szabadságoltassanak.

4. Kéri az értekezlet a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Minister Urat, hogy a katona hallgatóknak állapítson meg alacsonyabb tan-, vizsga-, és szigorlati díjakat.

Debrecen, 1918. augusztus 13.

Debreceni Egyetemi Kör”